

Barnets rättigheter i svensk praktik

FN:S STÖD FÖR REGIONALT OCH LOKALT BARNRÄTTSARBETE

Förord

Föreliggande skrift är ett försök att klargöra sambandet mellan hur Sveriges arbete med att tillämpa barnets rättigheter på alla samhällsnivåer hänger ihop med barnets rättigheter och FN-kommitténs arbete och synpunkter.

I februari 2015 fick den svenska regeringen, för femte gången, synpunkter på arbetet med att tillämpa barnets rättigheter i Sverige. Synpunkterna kom från ovan nämnda kommitté och flera av synpunkterna har lämnats tidigare.

I maj 2015 genomförde Sveriges Kommuner och Landsting ett seminarium där FN-kommitténs synpunkter presenterades och diskuterades tillsammans med representanter från kommuner, landsting och regioner, Barnombudsmannen, Rädda Barnen och Socialdepartementet. Det var en givande dag med många frågor och funderingar.

Det pågår också en utredning (Barnrättighetsutredningen) som ska redovisas i sin helhet 28 februari 2016. Uppdraget är bland annat att utreda hur konventionen om barnets rättigheter kan inorporeras i svensk lag.

Mot denna bakgrund kommer det frågor till SKL om vad det kan komma att innebära för kommuner, landsting och regioner när konventionen är lag och vad FN-kommitténs synpunkter har för värde och inverkan på Sveriges arbete med barnets rättigheter.

Vi hoppas att innehållet i den här skriften ska bidra med både förståelse för hur implementeringsprocessen ser ut och inspiration till fortsatt lokalt och regionalt arbete med frågor som rör barnets rättigheter.

Stockholm i september 2015

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko

Ordförande

Innehåll

Inledning	6
Målgrupp för skriften.....	6
FN-kommitténs arbete.....	6
I väntan på att konventionen blir svensk lag	7
Läsanvisning	7
Artikel 2	9
Barnets rätt att inte diskrimineras.....	9
FN-kommitténs tolkning av artikeln	9
General comment.....	10
Concluding observations	10
Concluding observations 2015.....	10
Concluding observations 2009.....	11
Concluding observations 2005.....	11
Concluding observations 1999.....	12
Concluding observations 1993.....	13
Statliga initiativ – några exempel	13
Lokal och regional nivå.....	14
Kommentar	15
Börja så här	15
Artikel 3.1	16
Barnets bästa i främsta rummet	16
FN-kommitténs tolkning av artikeln	16
General comment nummer 14	17
Concluding observations	17
Concluding observations 2015.....	17
Concluding observations 2009.....	18
Concluding observations 2005.....	19
Concluding observations 1999.....	19
Concluding observations 1993.....	19
Statliga initiativ – några exempel	19
Lokal och regional nivå.....	20
Kommentar	20
Börja så här	20
Artikel 6	21
FN-kommitténs tolkning av artikeln	21
General comment.....	22
Concluding observations	22

Concluding observations 2015	22
Concluding observations 2009	22
Concluding observations 2005	22
Concluding observations 1999 och 1993	22
Statliga initiativ – några exempel	23
Lokal och regional nivå.....	23
Kommentar.....	23
Börja så här	24
Artikel 12	25
Rätten att säga sin mening och få den respekterad	25
FN-kommitténs tolkning av artikeln	25
General comment nummer 12	26
Concluding observations	26
Concluding observations 2015	26
Concluding observations 2009	27
Concluding observations 2005	27
Concluding observations 1999 och 1993	27
Statliga initiativ – några exempel	28
Lokal och regional nivå – vad görs.....	28
Kommentar.....	28
Börja så här	29
Artikel 4	31
Barn ska prioriteras aktivt.....	31
FN-kommitténs tolkning av artikeln	31
General comment nummer 5	32
Concluding observations	33
Concluding observations 2015	33
Concluding observations 2009	33
Concluding observations 2005	34
Concluding observations 1999	35
Concluding observations 1993	35
Statliga initiativ – några exempel	36
Lokal och regional nivå.....	37
Kommentar.....	37
Börja så här	38
Artikel 42	39
Information och kunskap om rättigheterna	39
FN-kommitténs tolkning av artikeln	39
General comment nummer 5	39
Concluding observations	40
Concluding observations 2015	40
Concluding observations 2009	40

Concluding observations 2005	40
Concluding observations 1999 och 1993	41
Statliga initiativ – några exempel	41
Lokal och regional nivå.....	41
Kommentar	42
Börja så här	42
Artikel 44.6	43
Spridning av rapporter	43
FN-kommitténs tolkning av artikeln	43
General comment nummer 5	43
Concluding observations	43
Concluding observations 2015 och 2009	43
Concluding observations 2005	44
Concluding observations 1999	44
Concluding observations 1993	44
Statliga initiativ – några exempel	44
Lokal och regional nivå – vad görs.....	45
Kommentar	45
Läs mer om arbetet i FN	45

Inledning

Ett syfte med den här skriften är att stödja de kommuner, landsting och regioner som vill fördjupa sin förståelse för implementeringen av barnets rättigheter. Ett annat syfte är att bidra till att stärka implementeringsprocessen i de kommuner, landsting och regioner som vill flytta fram positionerna när det gäller barnets rättigheter.

Som framgår nedan är det en process som pågått i 25 år och många undrar varför det inte går fortare och varför barn inte ”får det bättre”. I implementeringsprocessen är det många involverade och det är inte självklart hur sammanhanget ser ut och vilka som agerar från vilka positioner.

Målgrupp för skriften

- Alla förtroendevalda i kommuner, landsting och regioner. Det är den gruppen som har det yttersta ansvaret i sina organisationer att fatta beslut som är grundade i barnrätten.
- Alla tjänstepersoner som ska verkställa de beslut som fattas på den politiska nivån.
- Alla medarbetare som har uppdraget att genomföra rättigheterna i sina organisationer.

FN-kommitténs arbete

Sverige fick de femte ”Concluding observations” från FN-kommittén för barnets rättigheter (fortsättningsvis kommittén) den 4 februari 2015 och efter det har olika frågor kommit till Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Några av dem speglar en osäkerhet om vad kommitténs kommentarer innebär och vilket värde de har, andra rör ansvarsfrågor och vissa frågor handlar om vad som ytterligare kan göras.

Concluding observations översätts med ”sammanfattande kommentarer” och är de synpunkter varje land, som gått med i konventionen, får ungefär vart femte år. I den här texten används begreppet Concluding observations eftersom det endast är en av dem som är översatt till svenska. Detsamma gäller ”General

comments” (generella kommentarer) som nämns i texten. De är översatta till svenska, men för att vara konsekvent används även här den engelska benämningen. General comments är ett sätt för kommittén att fördjupa tolkningen av rättigheterna inom olika områden. Det finns 17 General comments. De är utmärkta verktyg att använda vid tillämpning av rättigheterna. I texten nämns också ”Summary records” och det är protokollen från kommitténs möten med konventionsstaterna.

I väntan på att konventionen blir svensk lag

Som nämns i förordet pågår en utredning som, bland annat, ska se över hur konventionen kan inkorporeras i svensk lag. Resultatet ska redovisas den 28 februari 2016. Sedan tar det en tid med remissrundor och andra typer av processer innan den färdiga lagen kan presenteras. I realiteten kan det alltså ta flera år innan vi ser resultatet i lagboken.

Men, och det är värt att påpeka, det är viktigt att förbereda sig och det finns inga formella hinder mot att ge barn deras rättigheter redan idag. Sverige har även ratificerat Traktatskonventionen som, i artikel 27, säger att en konventionsstat inte kan hänvisa till nationell lag för att inte följa en ratificerad konvention.

Genom att ta del av den här skriften finns det möjlighet att se de synpunkter som Sverige fått av FN-kommittén och börja arbeta med dem redan nu.

Läsanvisning

I skriften presenteras kommitténs kommentarer till de fyra grundläggande principerna (artikel 2, 3.1, 6 och 12) och de tre generella implementeringsartiklarna (artikel 4, 42 och 44.6). Varje artikel har sitt kapitel som är uppbyggt enligt följande:

- Rättigheten. Här redovisas artikelns innehåll så som det är översatt till svenska.
- FN-kommitténs tolkning av artikeln. Det är viktigt att känna till hur kommittén ser på och tolkar den specifika rättigheten så att det inte blir enskilda tyckanden. Innehållet är hämtat ur *Implementation handbook* (Unicef, 2007).
- General comments. Om det finns en General comment till artikeln redovisas den här. Det finns dock inte fördjupade tolkningar till alla artiklar. I texten redovisas valda delar av General comment. För den som vill få en fullständig bild hänvisas till originaltexten.
- Concluding observations. Här redovisas kommitténs synpunkter på varje artikel från 2015, 2009, 2005, 1999 och 1993. Endast den från 2015 är översatt till svenska. Concluding observations från 1999 och 1993 har en annan indelning än de andra varför det ser olika ut i texten.
- Statliga initiativ. Här redovisas valda delar av den svenska regeringens initiativ i förhållande till den kritik som lämnats. Informationen är till stora delar hämtade från de periodiska rapporterna (de rapporter regeringen skickat till kommittén).
- Lokalt och regionalt arbete. Under den här punkten är ambitionen att visa något exempel på lokala och regionala initiativ för varje artikel.

- Kommentar med börja här. I slutet av varje kapitel följer några reflekterande kommentarer från SKL, ett antal frågor att arbeta vidare med själv och några förslag på åtgärder för att stärka barnrättsarbetet.

Innehållet i föreliggande text gör inte anspråk på att vara fullständigt på något sätt. För vissa delar finns det väldigt mycket information och det är, av utrymmesskäl, omöjligt att redovisa allt material. För andra delar finns inte så mycket material och därför är innehållet mindre. Den som önskar en fullständig redogörelse för de texter som refereras till uppmanas läsaren att gå till källan.

Artikel 2

Barnets rätt att inte diskrimineras

2.1

Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

2.2

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

I artikel 2 synliggörs att barn har fullt och lika människovärde. Barn ska respekteras och får inte diskrimineras för att de är barn. Barn har rätt att växa upp under likvärdiga villkor. Med likvärdiga villkor menas inte lika behandling. Olikhet i sig behöver, enligt kommittén, inte betyda diskriminering. Termen diskriminering definieras inte direkt av kommittén men det framgår att artikeln har en fundamental betydelse för implementeringen av hela konventionen. Vid tolkning av varje rättighet ska en avvägning göras om det kan finnas någon form av diskriminering. Ett exempel på det är rätten till skolgång som gäller varje barn utan undantag.

Kommittén trycker på vikten av att artikeln implementeras aktivt genom till exempel lagstiftning, strategisk planering, information och utvärdering och det bör finnas en möjlighet att pröva frågor om diskriminering i domstol. Ett sätt att arbeta med diskriminering är att samla data och göra kartläggningar för att skapa en bild av verkligheten som utgångspunkt för prioriteringar och nya beslut.

Konventionsstaterna bör verka mot diskriminering på grund av bostadsort (Sverige har fått kritik för detta) och att barn som grupp inte diskrimineras i förhållande till andra grupper vid till exempel budgetnedskärningar, omorganiseringar och andra besparingar.

2.1 slår fast att alla barn, utan åtskillnad, har rätt till rättigheterna i denna konvention, även flyktingbarn och asylsökande barn. Särskild hänsyn ska tas till utsatta och sårbara grupper av barn.

2.2 reglerar alla former av diskriminering och FN-kommittén har särskilt fokuserat på diskriminering av flickor, barn med funktionsnedsättning, barn som lever på gatan, barn födda utom äktenskapet, barn vars rättigheter kan vara hotade på grund av föräldrarnas extremt religiösa tro. Barn ska heller inte behandlas olika för att de har syskon som betar sig fel.

General comment

General comments (generella kommentarer) är, som tidigare nämnts, kommitténs hjälp till tolkning av artiklar eller områden i konventionen. Det finns ingen General comment till artikel 2.

Concluding observations

Concluding observations (sammanfattande kommentarer) är, som tidigare nämnts, kommitténs synpunkter på Sveriges implementering av barnets rättigheter. Sverige har fått fem Concluding observations sedan 1990. Nedan följer kommitténs synpunkter på Sveriges arbete med rätten till icke-diskriminering uppdelat på de fem kommentarer som finns. Den senaste kommer först.

Concluding observations 2015

Synpunkter

Kommittén oroar sig över att:

- Vissa barn fortfarande utsätts för diskriminering, särskilt barn som lever i utsatthet, i marginaliserade familjer och barn till invandrare. I synnerhet afrikanska barn och afrosvenska barn.
- Ordet ras har tagits bort från den svenska diskrimineringslagstiftningen och från regeringsformen.
- Det inte finns några rättsregler som olagligförklarar och förbjuder organisationer som främjar och uppmuntrar till rashat.
- Det förekommer att barn till romer diskrimineras av sina skolkamrater.
- Det förekommer att barn som är homosexuella, bisexuella eller har en transläggning (hbt) utsätts för mobbning, hotelser och våld.

Rekommendationer

Regeringen uppmanas att:

- Stärka sina åtgärder för att effektivt bekämpa alla former av diskriminering.

- Ändra lagstiftningen för att upprätthålla förbudet mot diskriminering rörande bland annat etnicitet.
- Olagligförklara organisationer som främjar och uppmanar till rashat.
- Särskilt fokusera på att arbeta förebyggande mot diskriminering och att vidta åtgärder för att skydda barn i sårbara situationer till exempel barn i marginaliserade och missgynnade familjer, barn med migrationsbakgrund, barn i romska familjer, barn som är homosexuella, bisexuella eller har en transsexuell läggning.
- Satsa på att öka kunskapen om diskriminering bland barn och unga genom till exempel kampanjer.

Concluding observations 2009

Synpunkter

- Trots tidigare synpunkter rörande diskriminering och den nya diskrimineringslagen respekteras inte principen om antidiskriminering fullt ut i praktiken, menar kommittén. Det gäller särskilt rädslan för främlingar och rasistiska attityder mot barn från etniska minoriteter, flykting- och asylsökande barn och barn i migrantfamiljer.

Rekommendationer

- Regeringen rekommenderas att övervaka och säkra efterlevnad av artikel 2 samt säkra implementering av befintlig lagstiftning rörande diskriminering för alla barn inom landets jurisdiktion.

Concluding observations 2005

Synpunkter

- Kommittén oroar sig över att regeringen inte gjort tillräckligt beträffande diskrimineringen av de gömda flyktingbarnen, den ekonomiska ojämlikheten och mobbningsfrågan.
- Kommittén noterar att det inte finns några tillgängliga data om det totala antalet barn med funktionsnedsättning, hur många barn mellan 15 och 18 år som är utsatta för övergrepp och att redovisningen av det totala antalet barn som är utsatta för sexuella övergrepp inte är exakt.
- Kommittén oroar sig över rapporter om rasism, särskilt i skolan, och över organisationer med rasistiska förtecken som rekryterar barn från 13 år.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Ta ett samlat grepp om statistiken som nämns ovan.
- Förstärka åtgärderna mot rasism, särskilt i skolorna.

- Förebygga och bekämpa mobbning, nu med särskilt fokus på barn med funktionshinder och utländsk bakgrund. Regler och lagar mot mobbning ska vara helt implementerade i skolor och andra institutioner där barn finns.
- Regeringen uppmanas att göra ytterligare ansträngningar för att komma till rätta med tidigare synpunkter.

Concluding observations 1999

Synpunkter

- Kommittén menar att det fortfarande råder olikheter mellan barn beroende av bostadsort. Det är bland annat skillnader i tillgång till service beroende på var man bor. Kommunala skillnader leder till, menar kommittén, att utsatta grupper av barn får sämre service.
- Kommittén påpekar att statliga besparingar påverkat kommunernas ekonomi med höjda avgifter och besparingar i verksamheter och service till barn och deras familjer som följd.
- Kommittén noterar att de så kallade gömda flyktingbarnen diskrimineras.
- Kommittén konstaterar att lagstiftningen mot rasism och främlingsfientlighet inte är tillräcklig.
- Kommittén anser att regeringen bör fortsätta arbetet mot mobbning.
- Kommittén påpekar att barn till arbetslösa föräldrar ska ha rätt till förskola.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Vidta åtgärder för att skydda barn mot diskriminering. Här hänvisas till den första Concluding observations.
- Vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa en generell tillgång till välfärdsystemet, särskilt för familjer med sämre ekonomi. Regeringen uppmanas även att informera allmänheten om de här rättigheterna.
- Utvärdera effekterna av neddragningarna.
- Vidga rättigheterna för de gömda barnen till att inte enbart gälla hälso- och sjukvård.
- Se över sina ställningstaganden när det gäller rätten för barn till arbetslösa vårdnadshavare att gå i förskola.
- Regeringen uppmanas att ompröva lagen mot främlingsfientlighet och rasism.

- Regeringen uppmanas att samla data för att kartlägga förekomsten av mobbning samt skapa särskilda strukturer för elevernas medverkan i arbetet mot mobbning.

Concluding observations 1993

Synpunkter

- Kommittén noterar att svensk lagstiftning inte uppfyller samtliga kriterier som anges i artikel 2. Det är oklart om lagen förbjuder diskriminering med utgångspunkt i barnet eller hans eller hennes föräldrars, vårdnadshavares språk, religion, politisk eller annan åskådning, socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.

Rekommendation

- Regeringen uppmanas att säkerställa att besparingar inom landsting och kommun inte drabbar barn mer än andra grupper, och i synnerhet inte utsatta barn.
- Kommittén understryker vikten av att implementeringen sker i nära samverkan med lokala myndigheter för att säkra överensstämmelsen med bestämmelserna i konventionen.

Kommentar

- I de första Concluding observations lämnade kommittén synpunkter på diskrimineringslagstiftningen utan att komma med några rekommendationer. Vad som däremot rekommenderades var frågan om hur besparingar ska genomföras och vikten av samverkan med lokala myndigheter.

Statliga initiativ – några exempel

- 1976 tas termerna ”barn i äktenskap” och ”barn utom äktenskap” bort från svensk lagstiftning.
- 1996 tillsätts en nationell samordningskommitté för Europaåret mot rasism.
- 1997 tillsätts en särskild utredare för översyn av lagen mot etnisk diskriminering.
- 1997 avsätts 125 miljoner kr för särskilda insatser i invandratäta områden.
- 1997 avsätts 20 miljoner kr för åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism.
- I regeringens första nationella strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige, från 1998, får Statistiska Centralbyrån (SCB) i uppdrag att utveckla barnstatistiken för att ge regeringen ett bättre underlag för barnpolitiken.

- 2001 presenteras en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering.
- 2001 påbörjas en kampanj, ”Tillsammans”, mot mobbning.
- 2001 avsätter regeringen 1,5 miljoner kr för att stödja utsatta flickor som lever i strängt patriarkala familjer.
- 2001-2004 avsätter regeringen 20 miljoner kr för att informera om samer och samisk kultur.
- 2001 ger regeringen Skolverket ett uppdrag inom området kränkande behandling.
- 2002 tillsätter regeringen ett särskilt råd för romska frågor.
- 2003 införs ålder som en diskrimineringsgrund i Regeringsformen 1 kap. § 2. Det uttalas även att det allmänna ska verka för att barns rätt tas tillvara.
- 2006 träder lagen (SFS 2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i kraft.
- 2009 träder diskrimineringslagen i kraft och en ny myndighet bildas, Diskrimineringsombudsmannen. Ålder är en av diskrimineringsgrunderna.
- 2010 införs en ny skollag där mänskliga rättigheter och diskrimineringsfrågan får en framskjuten position.
- 2010 utser regeringen en särskild utredare med uppdrag att föreslå hur arbetet mot främlingsfientlighet kan effektiviseras.
- 2010 antar riksdagen en ny nationell strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.
- 2015 behandlar Barnombudsmannens årsrapport ”Välkommen till verkligheten” kränkningar och trakasserier i skolan.

Lokal och regional nivå

Kartläggningar och lokal statistik om barn är ett bra underlag för beslutsfattande i frågor som rör barns och ungas livsvillkor på lokal och regional nivå. Många regioner, landsting och kommuner gör regelbundet enkätundersökningar bland barn och unga där svaren har implikationer på den egna verksamheten. De ger ofta utmärkt kunskap om barn och unga som kan användas för utvecklingsarbete när det gäller barnets rättigheter. Ett annat sätt att uppmärksamma barnets rätt att inte diskrimineras är att belysa frågan i organisationens jämställdhetsplan, övergripande styrdokument för diskrimineringsarbetet, likabehandlingsplaner och liknande. Här följer några exempel på konkreta insatser som görs i landet, vilka har direkt stöd i artikel 2.

I stort sett alla landsting och regioner har kostnadsfri hälso- och sjukvård för barn.

I en kommun får alla barn i grundskolan ett busskort med fyra resor per dag.

Kommentar

När det gäller artikel 2 är det tydligt att kommittén vill att Sverige ska arbeta mer systematiskt för att minska de regionala skillnaderna, det är synpunkter som varit med från början.

En annan fråga kommittén är frågande till är bristen statistiken som de vid upprepade tillfällen efterfrågar. Det gäller till exempel data som rör etnicitet och funktionsnedsättning. Här har Sverige valt att inte föra sådan statistik på nationell nivå för att inte riskera stigmatisering.

För varje rapporteringstillfälle tillkommer grupper av barn som diskrimineras, enligt kommittén, och vi uppmanas i allt starkare ordalag att adressera den frågan. Nedan följer några frågor att fundera kring.

Börja så här

- Vilken aktuell statistik finns om barn och unga där du verkar?
- På vilket sätt kan dessa data vara relevant för beslutsfattande och metodutveckling?
- Finns det några data som saknas i förhållande till ditt arbete/din organisation?
- Genomförs större besparingar i barnverksamheter än i verksamheter som riktar sig mot andra grupper vid neddragningar i budget och förändringar i organisationen?
- Hur arbetar ni för att stötta barn i ekonomisk utsatthet? Finns till exempel en helt avgiftsfri skola? Ingen egen frukt till mellanmål, inga respengar till utflykter, ingen matsäck vid utflykter, inga julklappsbyten.
- Hur ser arbetet, med de grupper av barn som behöver få särskild uppmärksamhet, ut? Till exempel barn som söker asyl, barn som kommer utan vuxet sällskap, barn med funktionsnedsättning, barn med annan sexuell läggning/identitet.
- Hur arbetar skolorna med kränkningar och diskriminering? Vilka synpunkter har barnen på det arbetet?
- Finns aktuella planer och program på samtliga skolor? Har skolpersonal fått utbildning i diskrimineringsfrågor?

Artikel 3.1

Barnets bästa i främsta rummet

3.1

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

Artikel 3.1 ska läsas tillsammans med övriga grundprinciper och i en prövning av barnets bästa ingår att ställa frågan om diskriminering, liv, överlevnad och utveckling samt att ta reda på och väga in barnets åsikter. Rättigheten gäller såväl för det enskilda barnet, som för gruppen barn och en specifik barngrupp. Kommittén är också noga med att framhålla att tolkningar av artikeln inte kan ta över någon av de andra rättigheterna i konventionen. Ett exempel på det är barnets rätt till utbildning. Det kan inte vara för barnets bästa att inte få utbildning eftersom det är en rättighet i artikel 28. I en prövning är steg ett att pröva vad som är barnets bästa, steg två är att pröva hur tungt det ska väga i beslutet. Artikel 3.1 säger att barnets bästa ska väga tungt, men med den vagare formuleringen ska principen vägas mot andra intressen. Intressekonflikter kan uppstå mellan enskilda barn, mellan det enskilda barnet och en grupp barn, mellan barn och vuxna och mellan barn och samhällsintressen. Frågan om hur tungt barnets intresse ska väga måste avgöras i varje enskilt fall. Exempel på samhällsintressen, som kan gå före barnets, är samhällsekonomiska och säkerhetspolitiska frågor. Det viktiga är, enligt kommittén, att barnet bästa prövas och att det tydliggörs i beslutet, som ska dokumenteras, vilken prioritering som gjorts och varför.

I en prövning av barnets bästa ska följande aspekter vägas in:

- Gällande lagstiftning (om det finns någon), allmänna råd, styrdokument av olika slag.
- Konventionens artiklar.
- Aktuell forskning, lämpliga vetenskapliga teorier.
- Praxis.

- Synpunkter från den beprövade erfarenheten.
- Synpunkter från det sociala nätverket (om det behövs).
- Synpunkter från barnet, barnen som berörs.

Principen om barnets bästa finns även i ett antal andra artiklar i konventionen. Den starkaste skrivningen finns i artikel 21 (adoption) där det uttalas att barnets bästa främst beaktas.

General comment nummer 14

Den General comment som gäller artikel 3.1 publicerades 2013. Nedan presenteras endast några centrala punkter. Den som vill få en helhetsbild bör ta del av hela texten.

Kommittén menar att artikel 3.1 är en rättighet, en princip och ett tillvägagångssätt. En vuxen persons bedömning av barnets bästa får inte ha företräde framför skyldigheten att respektera barnets alla rättigheter enligt konventionen.

Vid en prövning av barnets bästa ska ett rättighetsbaserat synsätt ligga till grund och alla, för frågan, relevanta kompetenser behövs för att säkra att alla för frågan centrala aspekter belyses så brett som möjligt.

Barnets bästa är ett dynamiskt begrepp som ständigt utvecklas. Det finns inget givet svar för vad som är barnets bästa i en given situation. Det måste prövas varje gång och inom alla samhällsområden. Staten har en skyldighet att säkerställa att barnets bästa på lämpligt sätt integreras och konsekvent tillämpas i varje åtgärd som vidtas av offentliga institutioner. Det gäller särskilt alla genomförandeåtgärder samt administrativa eller rättsliga förfaranden som direkt eller indirekt påverkar barn. Skyldigheten innefattar att visa att barnets bästa har satts i främsta rummet och hur det har prövats, bedömts och prioriterats. I detta ingår även beslut och åtgärder inom den privata sektorn och de aktörer som levererar tjänster samt andra privata organ eller institutioner som fattar beslut som rör eller påverkar ett barn.

Staten ska säkerställa att barnets bästa är en uttalad aspekt vid upprättande, kontroll och utvärdering av datainsamling, samt när så krävs stödja forskning om barnrättsfrågor. Staten ska erbjuda information och utbildning om artikel 3.1 och dess praktiska tillämpning såväl till alla som fattar beslut som direkt eller indirekt påverkar barn som till alla som arbetar för och med barn. Staten ska erbjuda lämplig information till barn på ett språk de förstår, och även till deras familjer och omvårdare, så att de förstår omfattningen av rättigheten i principen om barnets bästa. Målet är att skapa nödvändiga förutsättningar för att barn ska kunna uttrycka sina synpunkter samt säkerställa att de beaktas.

Concluding observations

Nedan följer FN-kommitténs synpunkter på Sveriges arbete med utgångspunkt i principen om barnets bästa uppdelat på fem rapporteringstillfällen.

Concluding observations 2015

Synpunkter

Kommittén oroar sig över att:

- Barnets bästa inte tillämpas tillräckligt i asylprocesser som inbegriper barn.
- Det inte görs obligatoriska barnkonsekvensanalyser med utgångspunkt i barnets rättigheter vid alla åtgärder som rör barn.
- Relevanta yrkesgrupper inte har tillräcklig utbildning för att pröva och bedöma barnets bästa.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Genomföra tidigare rekommendationer från 2009.
- Genomföra regelbundna barnkonsekvensanalyser med utgångspunkt i rättigheterna för att bedöma konsekvenserna av föreslagna beslut om politik, lagstiftning, regler, budget, internationellt samarbete och andra administrativa beslut som påverkar barn och deras tillgång till rättigheterna.
- Säkerställa att principen om barnets bästa är en grund och utgångspunkt i asylprocessen som inbegriper barn.
- Erbjuder regelbunden utbildning till personal vid Migrationsverket och socialtjänsten om tillämpningen av principen om barnets bästa.

Concluding observations 2009

Synpunkter

Kommittén oroar sig över att:

- Principen om barnets bästa inte är tillräckligt implementerad i praktiken och i administrativa processer.
- Principen om barnets bästa fortfarande inte är tillräckligt beaktad i asylprocessen för barn.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Stärka medvetenheten om meningen med och den praktiska tillämpningen av principen om barnets bästa och säkra att artikel 3 verkligen finns i lagstiftning och i administrativa åtgärder.
- Vidta effektiva åtgärder för att säkra att principen formar asylprocessen och alla beslut som involverar barn. Migrationsverkets och socialtjänstens personal ska ges regelbunden utbildning om principen.

Concluding observations 2005

Synpunkter

- Kommittén uttrycker oro över att principen om barnets bästa inte tillämpas i tillräcklig utsträckning i asylprocessen när det gäller barn till asylsökande och migranter.

Rekommendationer

- Regeringen rekommenderas att vidta nödvändiga och effektiva åtgärder för att säkra att principen om barnets bästa utgör basen och vägleder både arbetsprocessen och beslut där barn finns med. Det bör bland annat ske genom en reformering av Migrationsverkets riktlinjer och arbetsprocesser.

Concluding observations 1999

I den andra Concluding observations finns inga synpunkter med direkt anknytning till principen om barnets bästa.

Concluding observations 1993

Synpunkter

- När det gäller barn som är i konflikt med rättvisan bör regeringen säkra att barn som är frihetsberövade separeras från vuxna som också är frihetsberövade.

Rekommendationer

- Regeringen föreslås att väga in barnets bästa och överväga alternativ till institutionsvård.

Statliga initiativ – några exempel

- 2001 utarbetar Barnombudsmannen en modell för barnkonsekvensanalyser.
- 2001 ger Socialdepartementet, i samarbete med Utrikesdepartementet, ut en skrift med de svenska erfarenheterna av att använda barnkonsekvensanalyser som verktyg i beslutsfattande.
- 2014 beslutar regeringen att utse en nationell samordnare med uppdrag att utveckla den sociala barn- och ungdomsvården.

Principen om barnets bästa är inarbetad i följande lagstiftning:

- Föräldrabalken (6 kap. § 2 a, § 13).
- Socialtjänstlagen (1 kap. § 2).
- Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (§ 1).
- Patientlagen (1 kap. § 8).
- Utlänningslagen (1 kap. § 10).
- Skollagen (1 kap. § 10).
- LSS (§ 6a).

Lokal och regional nivå

I de utbildningar om barnets rättigheter som genomförs av SKL ingår att deltagarna gör en prövning av barnets bästa med utgångspunkt i en fallbeskrivning.

Många kommuner, landsting och regioner har så kallade checklistor med olika typer av frågor. Där finns en ruta att kryssa i om barnets bästa och barnets röst har beaktats i beslutsprocessen. Det brukar även finnas utrymme för att skriva en motivering. Förfarandet kallas ibland barnrättsbaserad beslutsprocess och är då lite mer utvecklat.

Kommentar

Återkommande synpunkter från kommittén rör asylprocessen och arbetet i socialtjänsten. Kommittén menar att prövningar av barnets bästa inte görs och att processen inte dokumenteras så att det är möjligt att följa arbetssätt och prioriteringar. Regeringen uppmanas att utbilda tjänstepersoner inom såväl Migrationsverket som socialtjänsten om principen ”barnets bästa”. Kommittén har slagit fast att fritt tyckande inte är en grund för beslut utan att det ska göras en prövning som är grundad i barnrätten.

Som kommittén framhåller är det nödvändigt att personer som ska göra prövningar av barnets bästa får kunskap om hur det går till och vilka prioriteringar som behöver göras om arbetet ska vara rättighetsbaserat. För att få kunskap om var organisationen står i den här frågan kan nedanstående frågor diskuteras. Svaren bildar sedan underlag för fortsatt arbete och nya beslut för att säkerställa att principen om barnets bästa beaktas i frågor som rör barn.

Börja så här

- När diskuterar ni barnets bästa?
- På vilken kunskapsgrund gör ni era bedömningar av barnets bästa?
- Hur kommer ni fram till vad som är barnets bästa?
- Vad innehåller era prövningar av barnets bästa?
- Vem har tolkningsföreträde om barnets bästa i er organisation eller på din arbetsplats?
- Hur dokumenteras beslutsprocessen kring prövningen av barnets bästa?
- Hur ser ni på barnets bästa vid bemötande av barn?
- Hur diskuteras barnets bästa vid ekonomiska prioriteringar?
- Hur diskuterar ni barnets bästa i er verksamhetsplanering?
- Vad säger den lagstiftning som styr er verksamhet om barnets bästa?
- Hur tungt får barnets bästa väga i beslut?
- Hur bestäms vilka kompensande åtgärder som ska sättas in i de fall barnets bästa inte kan komma främst?

Artikel 6

Rätten till liv, överlevnad och utveckling

1

Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till liv.

2

Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

I artikel 6 finns exempel på både medborgerliga och politiska rättigheter (6.1) och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (6.2). Rätten till liv är en absolut rättighet, en fundamental mänsklig rättighet, och alltså inte beroende av ett lands ekonomi. Rätten till överlevnad och utveckling är rättigheter av målsättningskaraktär och ska ses i relation till ett lands resurser. Kommittén framhåller vikten av att artikeln inte bara innebär att förbereda barnet för vuxenlivet utan att staten ska skapa optimala förutsättningar för barnet i den tid som är nu.

Konventionsstaterna måste ta aktiva steg för att bevaka barnets rätt till liv och överlevnad vilket rör frågor om dödsstraff, barn i väpnade konflikter, självmord, mord (hedersmord) och annat våld mot barn, vaccinationer och andra insatser. I det holistiska synsättet (som översatts med helhetssyn) på utveckling ingår, som kommittén menar, fysisk, mental, andlig, moralisk, psykisk och social utveckling. Även andra artiklar har en inriktning mot barnets utveckling, till exempel artikel 14.2, 18.1, 18.2, 27.1 och 27.2. För att kunna leva upp till artikel 6 menar kommittén att olika aktörer måste samverka kring frågor som rör barnet och ha en helhetssyn på barnets liv och utveckling.

I relation till artikel 6 önskar kommittén att konventionsstaterna i sina landrapporter redovisar en rad områden, till exempel låg giftasålder, dödsstraff, väpnade konflikter, mord och annat våld mot barn (barnamord, hedersmord, självmord) samt trafikolyckor. Kommittén rekommenderar staterna att utveckla systematiska procedurer för att både förebygga och kartlägga barns död, och det

är också under artikel 6 kommittén frågar efter antal genomgångna aborter bland barn, i synnerhet selektiva aborter, tonårsaborter och aborter som används som preventivmedel. Kommittén tar inte ställning i abortfrågan i övrigt.

General comment

Det finns ingen General comment till artikel 6.

Concluding observations

Nedan följer FN-kommitténs synpunkter på Sveriges arbete med utgångspunkt i barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling uppdelat på fem rapporteringstillfällen.

Concluding observations 2015

Synpunkter

- Kommittén är oroad över det höga och ökande självmordstalet bland barn med funktionsnedsättning.

Rekommendationer

- Regeringen uppmanas att vidta alla nödvändiga åtgärder för att förhindra, identifiera och komma till rätta med grundorsakerna till självmord bland barn med funktionsnedsättning.

Concluding observations 2009

Synpunkter

- Kommittén är oroad över den höga förekomsten av självmord och självmordsförsök bland tonåringar, särskilt bland flickor.

Rekommendationer

Regeringen uppmanas att:

- Öka resurserna till hälso- och sjukvården för personer med risk för självmord.
- Vidta åtgärder för att förebygga självmord bland riskgrupper.

Concluding observations 2005

Synpunkter

- Kommittén oroar sig över det ökande antalet självmord bland barn.

Rekommendationer

- Regeringen rekommenderas att förebygga självmord.

Concluding observations 1999 och 1993

Det finns inga synpunkter rörande artikel 6.

Statliga initiativ – några exempel

- 2001 tillsätter regeringen en barnsäkerhetsdelegation för att förnya och intensifiera arbetet mot barnolycksfall.
- 2005 tillsätts en arbetsgrupp med representanter från ett antal departement och myndigheter som har till uppgift att utveckla indikatorer med utgångspunkt i rättigheterna.
- 2007 presenteras slutrapporten med indikatorer under sex målområden, hälsa, utbildning, levnadsstandard, uppväxt, delaktighet och stöd och skydd.
- 2008 får myndigheten för samhällsberedskap i uppdrag att samordna arbetet med barns och ungas säkerhet, när det gäller att motverka personsador.
- Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa har regeringens uppdrag att pröva ett australiensiskt självmordsförebyggande program. Årtal oklart.
- 2009 får en statlig utredning uppdraget att klargöra och analysera förutsättningarna för att inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens område utveckla och förbättra händelseanalyser av inträffade självmord.
- 2014 stärks lagen mot barnäktenskap, Brottsbalken kap. 4 § 4 c, d.

Lokal och regional nivå

När det gäller rätten till liv, överlevnad och utveckling ställer kommittén krav på samverkan mellan olika aktörer. Samverkan är viktig, men det är många som hänvisar till att sekretessen hindrar fruktbar samverkan.

Många regioner och landsting har tagit fram riktlinjer och kunskapsunderlag för hur anmälan till socialtjänsten ska göras. På flera håll finns väletablerad samverkan mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten kring hur arbetet med barn som far illa ska gå till. Familjecentraler och Barnahus är exempel på sådana samverkansformer.

Kommentar

Kommittén har vid flera tillfällen slagit fast att det inte går att arbeta för barnets hela utveckling utan att de vuxna och samhällets institutioner har ett tydligt uttalat och formaliserat samarbete. Vi kan slå fast att den här typen av samarbete är en stor utmaning för vuxna, även om vi vet att det gynnar barnet.

Den fråga kommittén har fokuserat sedan 2005 är självmord bland barn. En stor och svår fråga som är viktig att utreda orsakerna till. Det uppmanas också regeringen att göra i Concluding observations från 2015.

Konventionen tar inte ställning i abortfrågan, men kommittén vill veta hur det ser ut med aborter ur olika perspektiv för att få en bild av hur det ser ut för flickor i världen. Kommittén konstaterar att det är skadligt för flickkroppar att vara gravida.

Artikel 6 innefattar rättigheter inom så gott som alla samhällsområden och det är omöjligt att täcka in allt här.

Börja så här

- Hur arbetar ni med barnets rätt till utbildning i förhållande till artikel 6?
- Hur ser skolgången ut för barn som har behov av särskilt stöd och skydd, till exempel barn med någon form av neuropsykiatrisk diagnos, barn som bor i skyddat boende, barn som kommer till Sverige utan vuxet sällskap?
- Hur arbetar ni med barnets rätt till liv?
- Hur arbetar ni med barnets rätt till överlevnad?
- Hur arbetar ni med varje barns rätt till utveckling i fysisk, psykisk, andlig, moralisk och social bemärkelse?
- Hur bevakar ni och deltar i den etiska debatten kring, abortfrågan (selektiv abort, abort som preventivmedel, tonårsaborter), barnamord, barnsoldater, neonatalvård, barns självmord, ätstörningar, barnfetma, barn med hiv, barn med kronisk sjukdom, barn med dödlig sjukdom, barn som är berörda av hedersproblematik, barnäktenskap, barn som lever i familjer där det förekommer våld, barn som utsätts för våld i familjen eller i skolan/förskolan/annan verksamhet?
- Hur respekterar ni vårdnadshavarnas ansvar för barnets fostran, omvårdnad och levnadsstandard i förhållande till artikel 6?
- Hur arbetar ni med barnets rätt till vila, lek och fritid i förhållande till artikel 6?
- Hur hanterar ni er skyldighet att anmäla misstanke om att barn far illa?
- Vilka rutiner har ni för att anmäla misstanke om att barn far illa?
- Hur arbetar ni med barn som utsatts för övergrepp eller utnyttjande?
- Hur arbetar ni med barn som lever i utsatta situationer – tidiga insatser?
- Vilken kunskap har ni om barns levnadsvillkor i ert område?
- Är det trafiksäkert för barn att vistas vid er verksamhet?
- På vilken kunskapsgrund drar ni era slutsatser?
- Vilka behöver ni samverka med för att det ska bli bra för barnen?
- Hur kan samverkan underlättas i er organisation?

Artikel 12

Rätten att säga sin mening och få den respekterad

1

Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2

För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

Kommittén påpekar att delaktighet är en rättighet och inte en skyldighet. Det är heller inte frågan om självbestämmande för barn utan en fråga om att vara involverad i frågor som rör barnets liv, och hänsyn ska tas till barnets förmåga att fatta beslut. När det gäller att tillmäta barns åsikter betydelse gäller kriterierna ålder och mognad och kommittén framhåller att endast ålder inte räcker som avvägning.

FN-kommittén poängterar att barn från väldigt låg ålder kan formulera åsikter, och att det är en utmaning att hitta metoder för att ta reda på såväl små barns synpunkter som synpunkter från barn med funktionsnedsättning och barn från andra språkgrupper. Det här arbetet kräver särskilda överväganden, säger kommittén. Kommittén har framhållit att artikel 12 ska ses som en absolut rättighet och alltså inte vara beroende av ett lands resurser. Vuxna som arbetar med och för barn bör tränas i att förändra sina attityder till barns deltagande, framhåller kommittén. En av de största utmaningarna för världssamfundet är att skapa långsiktiga och effektiva strukturer för barns delaktighet i den offentliga beslutsprocessen.

Rättigheten gäller inom alla samhällsområden, såväl i juridiska sammanhang som administrativa procedurer i kommuner och landsting, områden som många barn berörs av, men även frågor av familjekaraktär. Metoderna för inflytande

kan variera beroende på vilket område det gäller. Ibland kan det vara nödvändigt att använda ombud, vilka i så fall måste ge barnet möjlighet att fritt uttrycka sin mening och redovisa vad som är barnets synpunkter. Kommittén konstaterar att skolan spelar en nyckelroll i frågan om barnets rätt till deltagande, och påpekar staternas skyldigheter att undervisa om rättigheter i allmänhet och barnets rättigheter i synnerhet. För detta förespråkas utarbetandet av särskilda strategier och metoder för barnets deltagande. Kommittén ser också gärna att barn ska involveras i konventionsstaternas rapporteringsprocess och göras delaktiga i arbetet med kommitténs sammanfattande kommentarer. Ytterligare en rekommendation är att ålder inte ska vara ett hinder för barnets fulla deltagande i rättsprocessen.

General comment nummer 12

Den generella kommentaren för artikel 12 kom 2012. Här behandlas inte artikel 12 utifrån barnet i enskilda ärenden. För en fullständig genomgång hänvisas till originaltexten.

Rättigheten gäller som sagt alla barn och alla samhällsområden. Staten ska verka för att barn med funktionsnedsättning utrustas med verktyg när så behövs för att de ska kunna uttrycka sina åsikter. Rättigheten gäller även barn från andra språkgrupper. Lagstiftning måste granskas och omarbetas när det behövs och mekanismer utarbetas som stöd till barnet. Här nämns till exempel självständiga barnombudsmän eller kommissionärer. Alla som arbetar med barn ska erbjudas utbildning om rättigheten och den praktiska tillämpningen, så att de kan ge stöd till barn som ska uttrycka sina åsikter. Det är också viktigt att motverka negativa attityder till barns rätt till inflytande och delaktighet. När det gäller barnets rätt till inflytande i familjen, menar kommittén att det är viktigt att föräldrastödsprogram innehåller information om rättigheterna. Lika så när det gäller hälso- och sjukvården säger kommittén att det är viktigt att barns åsikter synliggörs på olika sätt. När det gäller skolan är det också viktigt att barn kommer till tals och deras delaktighet är nödvändig för att skapa ett socialt klimat i klassrummet, säger kommittén.

Concluding observations

Concluding observations 2015

Synpunkter

Kommittén oroar sig över att:

- Barnets rätt att komma till tals är otillräckligt genomfört i praktiken, särskilt när det gäller vårdnad, boende och umgänge, i socialtjänstens utredningar och i asylprocessen.
- Barn enligt utlänningslagen (1 kap. § 11) endast ska höras om det inte är olämpligt.

Rekommendationer

- Regeringen rekommenderas att vidta åtgärder för att stärka arbetet med artikel 12 och säkerställa tillämpningen av den lagstiftning som finns om barnets rätt till inflytande och delaktighet. System ska inrättas så att socialsekreterare och domstolar ska kunna följa principen.

- Regeringen uppmanas att skyndsamt vidta åtgärder för att ändra i utlänningslagen och säkerställa att barn alltid får komma till tals vid beslut som påverkar barnet.

Concluding observations 2009

Synpunkter

Kommittén oroar sig över att:

- Det är regionala skillnader och brister i barns rätt till delaktighet och inflytande i skolor, institutioner och i den sociala barnvården.
- Vissa barn och unga fortfarande upplever att de inte har något reellt inflytande i frågor som rör deras liv på samhällsnivå.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Genom lagstiftning fortsätta stödja och underlätta respekten för barns delaktighet och synpunkter i familjen, i skolor, institutioner, domstolar och administration.
- Säkerställa att vuxna som arbetar med barn får utbildning om på vilket sätt barn kan bidra med sina synpunkter och få dem respekterade och beaktade.
- Säkerställa att alla kommuner möter kraven på barns aktiva delaktighet och regelbundet utvärderar till vilken grad barns och ungas synpunkter har övervägts och på vilket sätt de påverkat relevanta policys och program.

Concluding observations 2005

Synpunkter

- Kommittén oroar sig över att vissa barn och unga upplever att de inte har något reellt inflytande i frågor som rör deras liv på samhällsnivå.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Säkerställa att administrativa beslut och beslut som är relevanta för barn innehåller information om hur barns synpunkter inhämtats och till vilken grad synpunkterna har beaktats.
- Överväga att ge barn i svåra vårdnads- och boendekonflikter adekvat stöd.

Concluding observations 1999 och 1993

Det finns inga synpunkter rörande artikel 12.

Statliga initiativ – några exempel

- 1998, i den första nationella strategin, ger regeringen Boverket i uppdrag att tillsammans med Vägverket, Barnombudsmannen, Ungdomsstyrelsen och Svenska Kommunförbundet utveckla metoder för hur barns och ungdomars inflytande skall förverkligas i kommunerna i frågor som rör samhällsplanering och andra liknande frågor. I uppdraget ingår även att analysera frågan om lagstiftning. Barnombudsmannen och Ungdomsstyrelsen ska inom ramen för sina ordinarie uppdrag samverka när det gäller utvecklingen av metoder för bättre inflytande och delaktighet.
- 2001 bildar regeringen en barnreferensgrupp som en möjlighet för barnen att få sina röster hörda i regeringen. Gruppen består av cirka 40 barn mellan 13 och 18 år. Gruppen finns inte längre.
- 2010 antas den andra nationella strategin där barnets rätt till inflytande är en av de nio principerna.
- 2010 får socialtjänstens utredare möjlighet att prata med barn utan medgivande från vårdnadshavaren eller att vårdnadshavaren är närvarande.

Barnet rätt till delaktighet och inflytande är inarbetad i följande lagstiftning:

- Skollagen (1 kap. § 10, 4 kap.)
- Utlänningslagen (1 kap. § 11), med begränsningen att barnet inte ska höras om det är olämpligt.
- Patientlagen (4 kap. § 3).
- LSS (§ 8).
- Föräldrabalken 6 kap. § 2a, § 11, § 19)
- Tandvårdslagen (§ 3 a).

Lokal och regional nivå – vad görs

Många kommuner, landsting och regioner arbetar både systematiskt och strategiskt med inflytandefrågor på strukturell nivå.

I några landsting, regioner görs trygghetsvandringar på sjukhusen för att inhämta barns synpunkter. Även barn med funktionsnedsättningar av olika slag och barn som inte har svenska som modersmål kan delta.

Socialtjänsten i ett län inhämtar barns synpunkter när det gäller mötet med socialtjänstens arbete generellt. Synpunkterna används för att förbättra mötet med det enskilda barnet.

I en kommun använder sig en förvaltning av ett inflytandecafé för att ta reda på vad barn och unga tycker i olika frågor.

Kommentar

Det är en stor utmaning att skapa reella inflytandeformer för barn och unga. Barnets synpunkter ska beaktas i förhållande till ålder och mognad. Hur många

vet hur en mognadsbedömning på barn görs? Socialstyrelsen arbetar (hösten 2015) på en kunskapsöversikt som riktar sig till personer som ska göra mognadsbedömningar inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Att efterfråga barns och ungas synpunkter reser frågor om representativitet, något som kan vara svårt för den som är under ständig utveckling. Andra frågor är vilka barn som ska tillfrågas och hur frågorna ska formuleras.

Alla frågor nedan berör inte alla, men fundera över de frågor som rör just din eller er verksamhet och använd svaren som utgångspunkt för nya beslut och fortsatt arbete.

Börja så här

- Från vilken ålder tror ni att barn kan bilda åsikter?
- Vilken möjlighet har barn att fritt uttrycka sina åsikter i er verksamhet?
- Vilka metoder för barns delaktighet används i er verksamhet?
- Vem har ansvar för detta arbete?
- När beaktar ni barnets åsikter?
- Hur beaktar ni barnets åsikter?
- Vilken betydelse tillmäter ni barnets åsikter i ditt arbete?
- Hur gör ni mognadsbedömningar av barn?
- Hur får barn information i frågor som rör deras liv?
- När ska barn höras?
- Av vem ska barn höras?
- Pratar ni till, med, åt eller för barn?
- Vem kan företräda barn (föräldrar, tolkar, offentliga biträden med flera)?
- Hur arbetar ni för att alla barn ska ges förutsättningar att kunna göra sin röst hörd?
- Kan det finnas tillfällen när barn inte ska/bör höras?
- Var, när och hur kan barn överklaga beslut som fattas i er verksamhet?
- Hur får barn kunskap om sådant som dokumenteras om dem (olika filer, journaler, portföljer och liknande) och vem eller vilka som kan skriva/läsa i dokumenten, var de förvaras och vem som har tillgång till informationen?
- Vad säger lagstiftning som styr er verksamhet om barnets rätt till inflytande? Vad står i andra styrdokument?

- På vilken kunskapsgrund bedöms barns möjlighet till deltagande och inflytande?
- Hur resonerar ni kring begrepp som delaktighet, medverkan och inflytande?
- Hur tänker ni kring skendemokrati?

Artikel 4

Barn ska prioriteras aktivt

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. Ifråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt arbete.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

Att prioritera barn aktivt är budskapet i artikel 4, och en väg att synliggöra den politiska viljan att implementera rättigheterna.

Artikel 4 utgör, tillsammans med artikel 42 och 44.6, det kluster som kallas ”general measures for implementation”. I detta kluster rekommenderar kommittén att staterna aktivt arbetar för att dra tillbaka eventuella reservationer mot artiklar i konventionen och ratificera andra relevanta internationella instrument. Av den andra meningen i artikeln framgår att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är av målsättningskaraktär och ska genomföras till det ”yttersta av tillgängliga resurser”. Skrivningen leder frågan in i det samhällsekonomiska fältet och tanken är att ställningstaganden om bistånd mellan länder ska göras.

Med resurser menas förutom ekonomiska resurser, även mänskliga och organisatoriska. Dåliga eller inga resurser är emellertid inget hinder för implementering, menar kommittén, och beskriver hur staten kan formulera mål att sträva mot. I den generella implementeringen är det centralt att se över den nationella lagstiftningen så att den är i linje med konventionen, vilket även gäller regionala och lokala policys och handlingsplaner.

Kommittén rekommenderar varje stat att ha en nationell strategi för rättigheternas genomförande. Eftersom implementeringen kräver ständig utvärdering har kommittén börjat fråga efter och rekommendera stater att

genomföra system för barnkonsekvensanalyser. Även budgetarbetet på nationell, regional och lokal nivå är viktiga instrument för implementering.

General comment nummer 5

För implementeringsarbetet finns en General comment som kom 2012. Innehållet tar sin utgångspunkt i artiklarna 4, 42 och 44.6. Dessa artiklar bildar ett eget rapporteringskluster i Concluding observations.

En ratifikation innebär inte bara ett åtagande för genomförandet i det egna landet utan även att genom internationellt samarbete bidra till globalt genomförande.

Kommittén betonar att rättigheterna ska komma varje barn tillgodo och får inte betraktas som en välgörenhetsprocess.

Följande punkter betonas:

- Om staten har gjort några reservationer vid ratifikation ska de ses över.
- Om det finns andra viktiga instrument för mänskliga rättigheter som inte är ratificerade uppmanas staterna att anta dem.
- Det är en skyldighet att se över nationell lagstiftning så att den överensstämmer med konventionens bestämmelser.
- Kommittén önskar att stater införlivar konventionen i nationell lagstiftning. Då kan rättigheterna åberopas direkt i domstolarna.
- Att utveckla en heltäckande nationell strategi som är förankrad i konventionen.
- Att samordna arbetet med att genomföra barnets rättigheter med syfte att säkerställa respekt för alla principer och normer för alla barn. Rättigheterna gäller alla samhällsnivåer.
- FN-kommittén lägger sig inte i hur en stats inre förvaltningssystem ser ut, men det är statens ansvar att verka för att rättigheterna tillämpas på alla nivåer.
- Även den privata sektorn ska tillämpa rättigheterna i sina verksamheter.
- För att veta att rättigheterna tillämpas efterfrågar kommittén barnkonsekvensanalyser och utvärdering. Det är centralt att i förväg kunna bedöma vilka konsekvenser olika förslag kan få för barn på lång och på kort sikt.
- Synliggöra barn i budgetarbetet. Om en stat inte kan identifiera andelen av den nationella budgeten och andra budgetar som anslås till den sociala sektorn och, inom den, till barn både indirekt och direkt kan den inte avgöra om den uppfyller barns ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter genom att ”utnyttja de yttersta av sina tillgängliga resurser”, vilket krävs i artikel 4.
- Genomförandet ska ske i samarbete med det civila samhället.

- Det krävs internationellt samarbete och kommittén föreslår att konventionen ska utgöra ramen för det internationella utvecklingsstöd som direkt eller indirekt rör barn och att givarstaternas program ska vara rättighetsbaserade.
- Kommittén efterfrågar oberoende institutioner för mänskliga rättigheter vilket ses som ett komplement till effektiva statliga strukturer.

Concluding observations

Concluding observations 2015

Synpunkter

Kommittén oroar sig över att:

- Nationell budget inte innehåller särskilda satsningar på genomförandet av konventionen.
- Det kvarstår skillnader när det gäller implementeringen av konventionen i kommuner och landsting.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Vidta alla nödvändiga åtgärder för att genomföra de förändringar som inte är gjorda enligt tidigare synpunkter. Gäller särskilt konventionens rättsliga ställning, asylsökande barn, flyktingbarn, sexuellt utnyttjande och barnpornografi.
- I nästa rapport redovisa i siffror och procent hur mycket som satsats på genomförandet av konventionen.
- Utforma statens budget utifrån ett barnrättsperspektiv.
- Göra bedömningar av hur barnets bästa beaktas vid investeringar eller budgetnedskärningar inom alla sektorer. Konsekvenserna ska bedömas för både för både pojkar och flickor.
- Inrätta en högnivåmekanism med tydligt mandat och med befogenhet att säkerställa likvärdig tillgång till alla rättigheter på lokal och regional nivå samt att avsätta nödvändiga mänskliga, tekniska och ekonomiska resurser för att detta ska fungera effektivt.
- Regeringen uppmanas att skynda på utredningen om att inkorporera konventionen i svensk lag och att konventionen vid konflikt med nationell lag alltid ska väga tyngre.

Concluding observations 2009

Synpunkter

- Kommittén noterar att alla tidigare synpunkter fortfarande inte är beaktade.

- Kommittén är bekymrad över att avsaknaden av formellt erkännande av konventionen som svensk lag kan ha inverkan på tillämpningen av rättigheterna.
- Kommittén är bekymrad över att de stora skillnaderna kvarstår mellan kommuner, landsting och regioner rörande implementeringen, särskilt rörande barnfattigdom, resurser till socialtjänstens arbete med barn i riskzonen och skillnader i betyg mellan olika skolor och regioner.
- Kommittén noterar att det inte finns en nationell handlingsplan för arbetet med barnets rättigheter.
- Kommittén uttrycker oro över skillnaderna i tillgång och tillgänglighet till service beroende av var barnen bor.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Anstränga sig för att ta sig an tidigare rekommendationer som inte är genomförda eller bara delvis genomförda.
- Vidta åtgärder för att nationell lagstiftning ska överensstämma med konventionen och fortsätta ansträngningarna för att göra konventionen till lag.
- Fortsätta och stärka arbetet för att öka överensstämmelse och koordinering i barnfrågor och säkra samarbetet mellan centrala och lokala myndigheter, med barn, föräldrar och frivilligorganisationer.
- Bevaka och följa upp beslut på lokal och regional nivå för att adressera skillnader i implementering och säkra implementering på alla nivåer, även vad gäller länsstyrelserna.
- Anta en omfattande nationell handlingsplan som täcker samtliga områden i konventionen.
- Ytterligare anstränga sig för att tillförsäkra likvärdig tillgång och tillgänglighet till service för alla barn oberoende av var de bor.

Concluding observations 2005

Synpunkter

- Kommittén beklagar att vissa synpunkter i den förra Concluding observations inte har genomförts.
- Kommittén är bekymrad över att koordinationen av policys rörande implementeringen ofta är svag mellan kommuner, landsting och departement.

Rekommendationer

- Regeringen uppmanas att genomföra de synpunkter som inte är genomförda från de tidigare Concluding observations.

- Regeringen rekommenderas att etablera en fast struktur som består av frivilligorganisationer, relevanta departement, landsting och kommuner för att säkra implementering på alla nivåer i samhället.
- Regeringen rekommenderas att systematisera och strukturera samarbetet med frivilligorganisationer.

Concluding observations 1999

Synpunkter

- Kommittén oroar sig över att decentraliseringen i Sverige har orsakat inkonsekvenser i policys och skillnader i tillhandahållande och tillgång till service för barn och deras familjer.
- Kommittén oroar sig över de avgifter och neddragningar i skolväsendet och socialtjänsten som införts i vissa kommuner som ett resultat av budgetåttstramningar.
- Kommittén oroar sig över att många familjer tycker att det är för kostsamt att gå till familjerådgivningen, då många kommuner infört avgifter för den insatsen.
- Kommittén konstaterar att det i Sverige, trots det välutvecklade välfärdsystemet, finns stora skillnader mellan kommuner. Sociala skillnader förefaller att öka vilket i sin tur kan resultera i social exkludering och sociala spänningar.

Rekommendationer

Regeringen rekommenderas att:

- Öka sina ansträngningar för att tillförsäkra att kommunerna respekterar regeringens ramverk för implementering.
- Se över effekterna av de statliga nedskärningarna visavi kommuner och landsting i avsikt att få veta hur nedskärningarna påverkat barnen.
- Utvärdera policys i frågan om avgifter för att underlätta tillgången på familjerådgivning, särskilt för sårbara grupper.
- Vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkra universell tillgång till socialt stöd, särskilt för fattiga familjer. De ska också få information om sina rättigheter.

Concluding observations 1993

Synpunkter

Här finns inga direkta synpunkter utan rekommendationerna skrevs fram direkt i texten.

Rekommendationer

- Regeringen rekommenderas att inrätta övervakningsmekanismer och ta fram indikatorer som gör det möjligt att mäta framgångar med implementeringen.
- Kommittén gör också klart att implementering ska ske i nära samarbete med lokala myndigheter för att säkerställa att det blir effektiva och varaktiga processer.
- Regeringen ska säkerställa att nedskärningar i budget på kommunal nivå ska genomföras med vederbörlig hänsyn till barnets bästa och med särskilt hänsyn för de mest sårbara barnen.

Statliga initiativ – några exempel

- 1993 inrättas, genom lag, en myndighet: Barnombudsmannen.
- 1996 tillsätts en parlamentarisk kommitté, som tar namnet ”Barnkommittén” (SOU 1997:116).
- 1999 avsätter regeringen 30 miljoner kronor till en ”Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige”.
- 2000 I skrivelsen ”Barn – här och nu” (1999/2000:137) redogör regeringen för Sveriges barnpolitik, med utgångspunkt i konventionen.
- 2000 beslutar regeringen om en egen huvudman för barnkonventionssamordningen och det bildas en samordningsgrupp inom regeringskansliet.
- 2002 presenteras regeringens skrivelse ”En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna”.
- 2002 presenteras regeringens proposition om en förstärkt Barnombudsman. Förslagen resulterar i vissa förändringar i lag som bland annat stärker Barnombudsmannens kontrollbefogenheter mot såväl den nationella, som den regionala och lokala nivån.
- 2002 lämnas regeringens skrivelse 2001/02:166 ”Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter” till riksdagen.
- 2004 presenterar regeringen skrivelsen (2003/04:47) ”Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter”.
- 2004 granskar Riksrevisionen (RiR 2004:30) om regeringen och myndigheterna har följt den strategi som riksdagen har antagit för att förverkliga konventionen om barnets rättigheter i Sverige.
- 2005 beslutar regeringen att genomföra en förstudie om möjligheterna att inrätta ett kunskapscentrum för konventionsrelaterade frågor.

- 2005 beslutar regeringen att tillsätta en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppdrag att utveckla indikatorer för att mäta och följa upp insatser inom barnpolitiken.
- 2005 presenteras förstudien ”Barnrättscentrum – kunskapscentrum för barnkonventionsrelaterade frågor”.
- 2005 får Unicef Sverige uppdraget att utarbeta en implementeringshandbok för svenska förhållanden.
- 2006 ger regeringen i uppdrag till Örebro universitet att utreda förutsättningarna för ett barnrättscentrum inom universitetet.
- 2006 presenterar regeringen barnskrivelsen ”Ett Sverige för barn – redogörelse för regeringens barnpolitik”.
- 2007 presenteras slutrapporten ”Ett uppföljningssystem för barnpolitiken”.
- 2007 beslutar regeringen att göra en översyn av myndighetsstrukturen för barnpolitiken, uppdraget går till Statskontoret.
- 2007 avsätts 36 miljoner kronor, av regeringens budget, till barnpolitiken mot 38 miljoner kronor för 2006.
- 2010 beslutar regeringen om en ny nationell strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.

Lokal och regional nivå

Det finns kommuner i Sverige som har lokala barnombudsmän. Uppdrag och mandat ser olika ut men utgångspunkten brukar vara konventionen.

I flera landsting och regioner utbildas barnrättspiloter, barnrättsombud och liknande med uppdrag att föra ut och bevaka rättigheternas tillämpning i sina verksamheter. Uppdrag och mandat varierar.

Några landsting och regioner har valt att ge fri tandvård för personer upp till 21 år.

Kommentar

Vid en tillbakablick över Sveriges initiativ när det gäller tillämpningen av konventionen är det tydligt att väldigt mycket har beslutats på en övergripande nivå. Det har avsatts många miljoner för information och tillsats många utredningar. Den ständiga frågan är om barn känner att rättigheterna kommer dem tillgodo. Oavsett regering har det tagits många initiativ och det är viktigt att förstå att det kommer att behövas fler beslut och prioriteringar för att barn ska veta att rättigheterna tillämpas för dem.

Börja så här

- Hur syns barn och deras rättigheter i er budget?
- Hur skrivs konventionen fram i era styrdokument?
- Vem eller vilka har ansvar för att driva på och bevaka rättigheterna i er verksamhet?
- Vilken strategi har ni valt för att genomföra konventionen?
- Hur följer ni upp konventionsarbetet i verksamheten eller organisationen?
- Hur prioriterar ni barn?
- Hur kopplar ni rättigheterna till befintliga arbets- och beslutsprocesser?
- I vilka frågor gör ni barnkonsekvensanalyser?
- Hur ser arbetsprocessen ut när ni gör era barnkonsekvensanalyser?
- Vad innehåller era barnkonsekvensanalyser?

Artikel 42

Information och kunskap om rättigheterna

Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

En av förutsättningarna för att barn ska kunna utöva sina rättigheter är kännedom om deras existens. I relation till detta är det angeläget att även vuxna känner till barnets rättigheter och har möjlighet att förstå hur de påverkar arbete och beslut. Även föräldrar ska få kunskap om vilka rättigheter barn har.

Hela systemet bygger på transparens i genomförandeprocessen och FN-kommittén efterfrågar bland annat utförlig information om vilka yrkesgrupper som fått kunskap om konventionen, samt till vilka språk rättigheterna, rapporterna och kommitténs synpunkter har översatts.

General comment nummer 5

Som tidigare nämnts finns en General comment för implementeringsarbetet. Här presenteras de delar som gäller artikel 42.

Om inte de vuxna som finns i barnens närhet känner till att barn har rättigheter och vad de innebär är det inte troligt att rättigheterna kommer barnen tillgodo.

Kommittén föreslår en övergripande strategi för att sprida kunskap om konventionen. Den ska innehålla följande:

- Information om de organ som är engagerade i genomförandet och tillsynen och kontaktuppgifter till dessa.
- En strategi för information till dem som inte kan läsa och skriva.
- Information om var man kan få hjälp och stöd.

Dessutom ska konventionstexten göras tillgänglig på alla språk.

Barn ska få kunskap om sina rättigheter och kommittén betonar vikten av att detta är ett moment i läroplaner på alla nivåer. Förutom att få teoretiska kunskaper om mänskliga rättigheter är det viktigt att barn får uppleva mänskliga rättigheter införas i praktiken.

Kommittén trycker också på vikten av att utbildning om konventionen ingår i utbildningar för alla som arbetar med och för barn. I utbildningen om mänskliga rättigheter ska man använda metoder som kräver deltagande och utrusta yrkespersoner med färdigheter och attityder som gör att de kan samverka med barn och unga på ett sätt som uttrycker respekt för deras rättigheter.

Concluding observations

Concluding observations 2015

Det finns inga synpunkter rörande artikel 42.

Concluding observations 2009

Synpunkter

- Kommittén oroar sig över att kunskapen om konventionen och de två tilläggsprotokollen fortfarande är låg bland barn och att inte alla som arbetar med och för barn får adekvat utbildning om barnets rättigheter.

Rekommendationer

- Regeringen uppmanas att intensivt arbeta med att säkra att barn får kunskap om sina rättigheter och att de kan använda instrument för att försvara sina rättigheter.
- Regeringen rekommenderas att säkra systematisk och regelbunden utbildning om mänskliga rättigheter och barnets rättigheter för alla som arbetar med och för barn. Till exempel domare, advokater, brottsbekämpande myndigheter, tjänstemän, kommunala tjänstemän, lärare, socialarbetare, hälso- och sjukvårdspersonal och särskilt barnen själva.

Concluding observations 2005

Synpunkter

- Kommittén menar att konventionen inte är tillräckligt känd och förstådd varken av barn eller av alla som arbetar med barn, särskilt inom det juridiska systemet, bland politiker och i kommunala verksamheter.

Rekommendationer

- Regeringen rekommenderas att fortsätta erbjuda adekvat utbildning om barnets rättigheter till barn och till yrkesverksamma i synnerhet riksdagsledamöter, domare, advokater, hälso- och sjukvårdspersonal, lärare, skoladministratörer och andra.

Concluding observations 1999 och 1993

Det finns inga synpunkter rörande artikel 42.

Statliga initiativ – några exempel

- 1990 avsätter regeringen 30 miljoner kr för informationsinsatser om rättigheterna.
- 1990 publiceras en skrift om barnets rättigheter som fritt kan beställas från regeringskansliet. Den har uppdateras vid flera tillfällen. Något år senare kom samma skrift för barn och unga.
- 1996 avsätter regeringen ytterligare 20 miljoner kronor för informations- och utbildningsinsatser om konventionen, Dags för barnkonventionen, ett landsomfattande projekt.
- 1998 beslutas om en nationell strategi för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter. Utbildning och metodutveckling en stor del av strategin.
- 2006 ger regeringen Örebro universitet i uppdrag att ”erbjuda kompetens- och metodutveckling i tillämpningen av konventionen om barnets rättigheter”.
- 2007 invigs Nationellt centrum för barnets rättigheter (NCBR) vid Örebro universitet. Byter senare namn till Barnrättsakademin.
- 2007 publiceras en översättning och omarbetning av Unicefs implementeringshandbok.
- 2009 bildas ett barnrättsnätverk med ekonomiskt stöd av regeringen för att öka barns kunskaper om sina rättigheter.
- 2010 antar riksdagen en nationell strategi där en del är att kunskapen om barnets rättigheter ska komma både barn och vuxna tillgodo.
- 2010 görs skollagen tydlig med att mänskliga rättigheter ska främjas och i läroplanen för de obligatoriska skolformerna uttrycks att eleverna ska få undervisning om sina rättigheter.
- 2010-2014 avsätter regeringen 8 miljoner kronor för att SKL bland annat ska arbeta med utbildning till kommun- och landstingsföreträdare.

Lokal och regional nivå

Det finns kommuner som har årliga konferenser med utgångspunkt i rättigheterna.

I de kommuner, landsting och regioner som har en funktion med uppdrag att arbeta med barnets rättigheter är det vanligt att regelbundna kompetenshöjande aktiviteter genomförs.

I många kommuner genomförs satsningar på att barn ska få kunskaper om sina rättigheter.

Kommentar

Strategiskt tänkande när det gäller utbildning om rättigheterna är bra, till exempel:

- Utbildning till alla nyanställda.
- Regelbunden utbildning eller kompetensutveckling om barnets rättigheter för medarbetare i organisationen.
- Regelbunden utbildning till barn, till exempel förskolan och år 5 och 8. Vilket skulle innebära att alla barn till slut har kännedom om sina rättigheter.
- Föräldrautbildningar ska innehålla moment om barnets rättigheter.

Börja så här

- Hur informerar ni olika målgrupper (barn/föräldrar/ andra vuxna/ olika yrkeskategorier) om att barn har egna rättigheter?
- Vilka insatser behövs? Utbildning, information, kompetensutveckling?
- Vem ger informationen?
- När ges informationen?
- Hur säkrar ni kvalitet på informationen?
- Vad kräver ni av dem som fått kunskaper om barnets rättigheter?

Artikel 44.6

Spridning av rapporter

Konventionsstaterna ska göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.

FN-kommitténs tolkning av artikeln

Med rapporter menas de rapporter som Sverige skickar in till kommittén vart femte år, även tillägsrapporter av olika slag. Summary records och Concluding observations ska översättas och tillgängliggöras för allmänheten. Översättning ska även göras till minoritetsspråk. Rapporterna ska diskuteras såväl i riksdagen som med lämpliga frivilligorganisationer.

General comment nummer 5

Som tidigare nämnts finns en General comment för implementeringsarbetet. Här presenteras de delar som gäller artikel 44.6.

När det gäller spridningen av rapporter menar kommittén, förutom det som nämns ovan, att rapporteringsprocessen är en unik form av internationell ansvarsskyldighet när det gäller hur staterna behandlar barn och deras rättigheter. Om inte rapporterna sprids och diskuteras på ett konstruktivt sätt är det inte troligt att processen får någon inverkan på barns liv.

Rapporterna ska vara lätt tillgängliga och finnas i lämplig form för till exempel personer med funktionsnedsättningar. Här menar kommittén att internet kan vara till stor hjälp.

Concluding observations

Concluding observations 2015 och 2009

Samma rekommendationer som 2005.

Concluding observations 2005

Det finns inga synpunkter bara rekommendationer.

Kommittén rekommenderar att:

- Regeringen vidtar alla lämpliga åtgärder för att genomföra de rekommendationer som föreligger och sprider dem till ministrar, riksdagen och även till lokala och regionala myndigheter.
- Regeringen sprider information både om rapporten och Concluding observations till allmänheten för att få igång en debatt och en medvetenhet om rättigheterna, implementeringen och övervakningen.

Concluding observations 1999

Kommittén rekommenderar att regeringen sprider såväl rapporten som protokollet för mötet (Summary record) och aktuella Concluding observations. Detta för att få igång en debatt, särskilt i riksdagen och bland relevanta ministrar.

Concluding observations 1993

Det finns inga synpunkter rörande artikel 44.6.

Statliga initiativ – några exempel

- 1999 skickar regeringen ut den andra periodiska rapporten till samtliga kommuner och landsting, samtliga allmänna bibliotek och relevanta organisationer.
- 2002 trycks den tredje rapporten i 5700 exemplar, 5000 på svenska och 700 på engelska. Den skickas ut till samtliga kommuner, landsting, allmänna bibliotek, myndigheter, MR-institutioner, ett 50-tal frivilligorganisationer i Nätverket för barnkonventionen och till regeringens barn- och ungdomsreferensgrupp. Rapporten publiceras även på webben.
- 2005 diskuteras den tredje periodiska rapporten och Concluding observations i riksdagen.
- 2009 genomförs temadialoger med bland annat SKL, Barnombudsmannen och andra berörda myndigheter.
- 2012 översätts alla General comments till svenska.
- 2012 skriver regeringen i den femte periodiska rapporten att kommitténs synpunkter ligger till grund för åtgärder och insatser men att det finns utrymme för förbättringar. Det pågår ett arbete inom regeringskansliet för att förtydliga uppföljningen och öka spridningen av rekommendationer från olika konventionskommittéer.
- 2015 översätts den femte Concluding observation. Det är första gången en Concluding observations översätts till svenska.

Lokal och regional nivå – vad görs

Den 6 maj 2015 genomförde SKL ett seminarium med anledning av FN-kommitténs kommentarer till Sverige. De som deltog på seminariet planerade för fortsatt arbete med beaktande av rekommendationerna.

Kommentar

När det gäller att sprida information om kommitténs olika rapporter är det staten som har det yttersta ansvaret. Efter många år är nu General comments översatta till svenska och publicerade på Barnombudsmannens hemsida. Den senaste Concluding observation är också översatt till svenska, men varken rapporterna från Day of general discussion, Summary records eller övriga Concluding observations finns på svenska. Inget av detta material är översatt till något av våra minoritetsspråk.

Läs mer om arbetet i FN

Länk till Sveriges rapporter till FN:

<http://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/barnetsrattigheter/barnkonventionen/sverigesrapportertillbarnrattskommitten.1705.html>

Länk till FN-kommitténs synpunkter på Sveriges arbete med barnets rättigheter:

<http://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/barnetsrattigheter/barnkonventionen/kommittenssammanfattandekommentarer.1706.html>

Länk till FN-kommitténs generella kommentarer på svenska:

<http://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/barnetsrattigheter/barnkonventionen/generellakommentarer.1707.html>

Barnets rättigheter i svensk praktik

FN:S STÖD FÖR REGIONALT OCH LOKALT BARNRÄTTSARBETE

I arbetet med att tillämpa barnets rättigheter har alla samhällsnivåer ett ansvar att bidra. FN-kommittén för barnets rättigheter, som är den auktoritativa uttolkaren av konventionen, ger vägledning på olika sätt. Tillsammans med konventionen utgör vår lagstiftning det ramverk som ska stärka barnet som medborgare i Sverige.

Den svenska regeringen har tagit en rad initiativ för detta arbete och det finns en rad regionala och lokala exempel som direkt har bäring på barnrättsarbetet. Att tillämpa rättigheterna är inte något som blir färdigt utan det krävs ständigt nya initiativ. Den här skriften är ett försök att bidra till det.

Upplysningar om innehållet
Elizabeth, Englundh, elizabeth.englundh@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2015
ISBN 978-91-7585-289-8
Text: Elizabeth Englundh

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se. ISBN 978-91-7585-289-8